

MEKANSAL AYRIŞMA BAĞLAMINDA BİREYLERİN – DÜŞÜNCELERİ VE DENEYİMLERİ

Didem Güneş YILMAZ^{al}

E-mail: didem.yilmaz@btu.edu.tr

Özet

Mekânsal ayrışma, bir grubun üyelerinin diğer nüfus grupları ile karşılaştırıldığında orantısız bir şekilde belirli bir kentsel alanda yoğunlaşmasıdır ve bu gruplar, ırk, etnik köken, din, gelir, eğitim, yaş gibi özellikler temelinde ve mekânsal olarak çeşitli ölçeklerde ayrılmaktadır. Yapılan çalışma, insanların kent yaşamında ve kamusal alanlarda, kişiler arasındaki kimliksel ve toplumsal farklılıklara karşı görüşlerini ve bu görüşlerinin mekânsal ayrışma bağlamında, onların kentsel alandaki davranış ve seçimlerine nasıl yansıdığını ortaya koymaktır. 30 kişi üzerinden yapılan değerlendirme sonuçları iki gruba ayrılmıştır. Birincisi sosyal ve demografik dağılım, ikincisi ise görüşmeler sonucunda mekânsal ayrışma hakkında elde edilen görüş ve tutumlardır. Öne çıkan sonuçlar arasında, son yıllarda ülkenin yaşadığı dışarıdan göç sorununun kentleri etkilediği ve kentlerin gelen göç karakterine göre şekillendiği ve ayrışma sorununun metropoliten alanlarda daha çok gözlemlendiği yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler

Kent sosyolojisi
Mekansal ayrışma
Sosyo-kültürel
farklılaşma
Kentsel mekânda
ayrışma

INDIVIDUALS' PERSPECTIVES AND EXPERIENCES IN THE CONTEXT OF SPATIAL SEGREGATION

Abstract

Spatial segregation is the disproportionate densification of a specific group in urban layout. This segregation can be based on ethnicity, race, religion, income level, education, and age etc. It can be at various scales in an urban area. The study reveals the individuals' perspectives on the segregation based on 'social-class' and 'identity' and their influence on attitudes in the public areas. The study targets 30 individuals and applied semi-structured interviews via phone calls and face-to-face fashion. The questions were grouped under two categories: the first one includes the demographic information and the second one includes opinions and thoughts on the spatial segregation. The results point at the migration issue of the country that experienced in the past decade and the influence of the migration on the transformation of cities. The argument most brought is that the spatial segregation is mostly readable in the metropolitan cities.

Keywords

Urban sociology
Spatial segregation
Socio-cultural
differentiation
Segregation in urban
space

^a Bursa Teknik Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Bursa; IORC-ID 0000-0001-8792-051X

Makale Bilgisi: Araştırma Makalesi Başvuru: 02.09.2020; Düzeltme: 14.09.2020; Kabul: 16.12.2020; Çevrimiçi yayın: 25.12.2020

Atıf için: Yılmaz, D.G. (2020). Mekânsal Ayrışma Bağlamında Bireylerin- Düşünceleri ve Deneyimleri, ATA Planlama ve Tasarım Dergisi, 4:2, 73-82.

© 2017 ATA PTD, Tüm Hakları Saklıdır

1. GİRİŞ

Abraham Maslow tarafından 1943 (Maslow, 1943) yılında yayınlanan ve ‘ihtiyaçlar hiyerarşisi’ olarak bilinen 5 basamaklı piramit günümüzde pek çok alanda pek çok olguyu açıklamakta kullanılır. İnsanın kendi varlığı, temel ihtiyaçları, çevresel ihtiyaçları, fiziksel ve toplumsal ihtiyaçları için psikolojik güdülerini açıklayan piramit, reklam ve turizm sektöründen iş dünyasına kadar geniş bir yelpazede yer bulurken, mimarlık ve planlama alanlarında da ‘mekânsal üretim’ anlamında karşılık bulmaktadır. Birinci basamak bireyin kendi temel fizyolojik ihtiyaçlarını tanımlarken, ikinci basamakta ‘güvenlik’ ile insanın önce kendini ve sonrasında yakın çevresindekileri ‘güvende hissetme’ ihtiyacı bulunmaktadır. Üçüncü basamak ise ilişki kurabilmek ve ‘aidiyet’ olgusunu içermektedir. Dördüncü basamak, kişinin çevresi tarafından ‘değer görmesi’, bunu yaptıkları ve/veya sahip oldukları ile elde etmesini açıklarken, son basamak ise kişinin artık kendi varlığı ve çevresel bütünlüğü ile kendini gerçekleştirme, maneviyatta ve maddiyatta idealize ettiği noktaya varması olarak açıklanabilir.

Mimarlık ve planlama, sosyal bir varlık olan insanın tam da bireyler arasında ve toplum içinde ilişki kurarken bulunacağı mekanları ortaya çıkaran mesleki pratiklerdir ve bu hiyerarşinin tüm basamaklarından beslenmekte ve aynı şekilde tüm basamaklarına yanıt vermek için uğraşmaktadır. Konut, bu ilişkinin tam da başladığı yer olarak görülmelidir. Çünkü, konut bireyin birinci basamaktaki ihtiyaçlarını karşılama için gereken tüm birimlerin ve altyapısının bulunduğu bir ünedir. Ancak, basitçe bu kadar değildir. Yine bireyin, yalnız veya birlikte yaşadıklarıyla kendini, güvende, tehlikeden uzakta hissetmesini sağlamalıdır. Bir sonraki adımda ise ‘konut’ sahip oldukları ile bireye aidiyet duygusu vermeli, bir kimlik kazandırarak, sonraki basamaktaki sosyal statüyü sağlamalıdır. Tüm bu adımlar tamamlandığında birey kendini gerçekleştirmiş olacaktır.

Günümüzde bu ilişki çok katmanlı bir hal almış, farklı dinamiklerden etkilenerek, doğrusal olmaktan çıkıp, daha çok dalgalı-karmaşık bir hal almıştır. Özgür (2013) konutun toplumsal, sınıfsal, ekonomik ve psikolojik açılardan

yansımalarının olduğuna dikkat çekmiş, “Kişilerin tercihlerinin, olanaklarının, yaşam tarzının bir göstergesi olarak anlaşılabilirken aynı zamanda psikolojik olarak kişinin aidiyet hissi geliştirebildiği, doğrudan ilişki kurabildiği mekanlardır” demiştir. Beamish ve Carucci-Goss (2018) konut tercihine etki eden faktörler olarak yaş, hane büyüklüğü, eğitim seviyesi, gelir düzeyi, meslek, yaşam tarzı, kültürel yönelim, yaşamdaki evre (gençlik, emeklilik vb.), mülkiyet durumu, komşu çevresi, konut büyüklüğü, kalitesi ve giderleri (aidat, faturalar vb.) sıralamıştır. Ancak, tüm bunlar bireyin tarafındaki beklentiler olmakta, bunun karşısında ise daha büyük ölçekteki mekânsal üretim pratiğine etki eden sosyal, ekonomik, kültürel, coğrafi ve hatta siyasal faktörler gelmektedir.

Türkiye için düşünürsek, 1950’lerde başlayan kırsaldan kentsel alanlara göç dalgası (Işık, 2005) kentlerin mekânsal dönüşümü anlamında ateşleyici olmuştur. 2000’li yılların başına kadar farklı iç ve dış dinamiklerden etkilenen kentsel alanlar aldıkları göçlerle daha çok plansız şekillerde dönüşmüşlerdir. Kentlerde iş olanaklarının fazla olması, eğitim-sağlık gibi hizmetlere daha kolay ulaşılabilmesi gibi ‘beklentilerin’ yanında, doğal afetler (Örneğin, 1983 Erzurum depremleri sonrası başta İstanbul ve Bursa illerine göç olması), terör olayları ve kan davalarından kaçış (Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinde) gibi bireylerin güvende hissetmek adına gösterdiği zaruri davranışlar da göç hacmini arttırmıştır. Bunun sonucunda kentlerde ve çevrelerinde alt gelir gruplarının kümelenmesi, kaçak yapılaşmanın sonucu olan gecekondulaşmanın ortaya çıktığı yerleşimler oluşmuştur. Ancak, zaman içinde kent içi dinamikler de değişime uğramış, ya yoksullar da kent içinde yer bulmuş, ya da kentler çevrede kalan yoksul alanlarla birleşecek kadar genişlemek zorunda kalmıştır. Son olarak ise, coğrafi ve siyasi dinamikler neticesinde özellikle 2011 ve sonrasında düzensiz göç olarak nitelenen ve çoğu kayıt dışı işgücü piyasasından pay almak isteyen bir akıma maruz kalmıştır. 2000-2010 arasında en çok düzensiz göçmen ve çalışma amaçlı göçmenlerin geldiği ülkeler olan Romanya, Rusya, Ukrayna, Gürcistan ve Irak’a, 2011 sonrasında Afganistan, Pakistan, Türkmenistan, Özbekistan, Kırgızistan ve İran da eklenmiştir. Savaşla beraber başta kontrollü

şekilde ülkeye alınan ancak sonrasında büyükşehirlere kontrolsüzce dağılan Suriyeli göçmenler de ülke kamuoyunda kriz oluşturacak boyutlara ulaşmıştır. Lordoğlu' nun (2015), Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'ndan aldığı veriye göre 2004 yılında 7302 yabancıya çalışma izni verilirken, bu rakam 2014'te 52.295'e, 2017 yılında ise 87.182'ye ulaşmıştır. Bu rakamın 21 bin kadarını Suriyeli göçmenler oluşturmaktadır. Yine, bu rakamın 15.619'u ev içi çalışan personel olarak istihdam edilirken, 9 bin kadarı bina ve bina dışı yapı inşaatında istihdam edilmiştir. Konaklama sektöründe istihdam edilen rakam ise 10.432 olmuştur. Diğer yoğun istihdam alanları ise ticaret ve fabrika üretim alanları olmuştur. Türkiye'nin yaşadığı bu şiddetli iç ve dış göçler, kentlerdeki mekânsal kullanımlara da yansımış, yapı stokunu da etkilemiş, belli gelir gruplarının, belli sosyo-kültürel grupların, belli etnik veya dini grupların, belli göçmen gruplarının kent içinde kümelenmelerine neden olmuştur. Bu noktada bireylerin kendini daha 'ait' hissetmesini, kozmopolit hale gelen kentlerde 'güvenlik' vurgusuyla, belli gelir gruplarının içeri dahil olabileceği, neredeyse tüm ihtiyaçlarını gerçek kente çıkmadan içindeki yapay sosyo-ekonomik döngüyle yürütebilen 'feodal beylikler gibi işleyen' (Özgür, 2013) kapalı büyük sitelerin yükselmesiyle sağlanmaya çalışılmıştır.

Bireyin kendini bir grubun veya topluluğun parçası olarak görmesi sosyolojik açıdan farklı zihinsel aşamalardan geçmesi ile açıklanabilmektedir. Bunlar sırasıyla, sosyal sınıflandırma, sosyal grup, sosyal özdeşleşme ve sosyal karşılaştırmadır. Sınıflandırma sürecinde bireyler çevrelerini benzerlikler veya farklılıklar üzerinden sınıflandırdığı gibi kendilerini ve diğerlerini de tanımlar ve konumlandırır. Karşılaştırma sürecinde ise bireyler özdeşleştikleri sosyal grubu diğer gruplar ile karşılaştırır (Gürlek ve Tuna, 2019). Bu noktada, öncelikle üst gelir grupları için başlamış olan kapalı site akımı, sonrasında ekonomik ve politik güdüyle orta-üst ve orta gelir grupları için de uygulanır olmuştur. Zaman içinde bireylerin 'kendi gibi olanların' yanında bir yaşam alanı oluşturması, 'diğerlerinden' kendini soyutlaması, mecburi zaman dışında diğerleri ile etkileşime geçmemesi ve zamanla kentsel mekân kullanımını da bu yönde geliştirmesi gibi çıktılarını okunabilir bu tür uygulamaların. Bu

makalede Türkiye'nin geçirdiği bu göç dalgasına karşılık kentsel mekândaki yansımalarının bireyler tarafından nasıl gözlemlendiği, mekân kullanımında bireysel ve iş ilişkilerinde nelerin etkili olabileceği, yerel yönetimlerin bu konudaki tutumlarına ilişkin bireylerin görüşlerinde bir çıkarım yapılmak istenmiştir.

2. ÇALIŞMA VE BULGULAR

Yapılan çalışma, 2019 Haziran ayında gerçekleştirilmiş olup, çalışma konusuyla ilgili literatürde yaygın olan çıktılarının nitel anlamda ortaya konması hedeflenmiştir. Çalışma süresinin azlığı, erişilebilirlik kolaylığı ve katılımcı dönüşünün sağlanması amacıyla yüz yüze ve telefon üzerinden görüşme tercih edilmiştir. Görüşme yöntemi, katılımcılardan günlük hayata veya sosyal ve toplumsal birtakım olaylara karşı veri toplama amaçlı uygulanan bir nitel araştırma tekniğidir (Yıkılmış Salman, 2020). Bu amaçla, rastlantısal olmayan uygun örnekleme yapılarak (Özen ve Gül, 2007) 30 katılımcıya ulaşılmıştır. Katılımcılarla öncelikle demografik bilgileri sorulmuş, sonrasında Çizelge 1'de verilen 11 açık uçlu soru ile belirtilen hususlarda görüşlerini açıklamaları istenmiştir. İstenen demografik bilgiler katılımcıların yaş grubu, iş ve eğitim durumu, yaşadığı il ve ilçe, çalıştığı ilçe olmak üzere beş başlıkta toplanmıştır. Yapılan çalışma için etik kurul belgesine gerek yoktur.

2.1 Katılımcı Dağılımı

Yaş grupları, 24 yaş ve altı, 25-64 arası ve 65 yaş ve üstü olarak üç kategoride toplanmıştır. Anket çalışmasına katılanların 6'sı 24 yaş ve altı grupta, 24 kişi ise 25-64 yaş arası gruptadır. Çalışmaya 65 yaş ve üstü kategorisinde katılan olmamıştır.

Tablo 1. Katılımcılara yöneltilen açık uçlu sorular.

#	Yöneltilen soru
1	Türkiye'ye yapılan göçlerin kültürel, ekonomik ve sosyal açıdan yaşamınızdaki etkileri nelerdir?
2	Göçmenlerin kente adaptasyonu sürecinde, kentin mi onlara göre yoksa onların mı kente göre şekillendiğini düşünüyorsunuz?
3	Yaşadığımız ilçeyi tercih etme sebepleriniz nelerdir?

- 4 Yaşadığınız konut alanından memnun musunuz? Değilseniz sebebi nedir?
- 5 Apartmanda mı yoksa kapalı bir sitede mi yaşamayı tercih edersiniz? Neden?
- 6 Sosyal ihtiyaçlarınızı karşıladığınız mekanları tercih etme öncelikleriniz nelerdir?
- 7 Hemşerilik faktörü konut alanı seçiminde veya iş faaliyetlerinizde etkili mi?
- 8 Kamusal alanlardan faydalanırken problem yaşıyor musunuz? Evet ise sebebi nedir?
- 9 Ticari ilişkide bulunduğunuz kişilerin ekonomik ve sosyal durumu sizin için önemli midir?
- 10 Çocuğunuz var ise veya olsaydı okul seçiminde etkili olan faktörler neler olurdu?
- 11 Yerel yönetimlerin ideolojik yapısının kentlere olumlu veya olumsuz yansıdığını düşünüyor musunuz?

30 katılımcıdan 21'i aktif olarak çalışmakta, 9'u ise çalışmamaktadır. Bunların dördü yüksek lisans, ikisi lisans ve biri lise düzeyinde eğitim-öğretime devam etmektedir. Katılımcıların eğitim düzeyi dağılımı ise, 4 yüksek lisans, 18 lisans, 6 lise, 1 ortaokul ve 1 ilkokul olarak gerçekleşmiştir. İl bazında katılımcıların dağılımı çeşitli olup, 10 kişi İstanbul, 3 kişi Yalova, 6 kişi Bursa, 1 kişi Kahramanmaraş, 8 kişi Samsun, 1 kişi Düzce ve 1 kişi Ordu illerinden katılım sağlamıştır. Yaşanılan ilçe ve çalışılan ilçe, en çok İstanbul'da ve ardından Bursa'da farklılık göstermiştir. Kalamış, Kadıköy, Kağıthane, Dolapdere, Esenyurt, Beylikdüzü, Kartal, Pendik, Tuzla, Şişli ve Mecidiyeköy, katılımcıların yaşadığı veya çalıştığı ilçeler olarak geçmiştir. Bursa'da, Nilüfer ilçesi çalışılan ilçe, Osmangazi, Mudanya ve yine Nilüfer ilçeleri yaşanılan ilçe olarak geçmiştir. Samsun'da Atakum yaşanılan ilçe olarak ağırlık göstermiş, Atakum ve İlkadım ilçeleri çalışılan ilçe olarak yarı yarıya dağılım göstermiştir. Diğer katılımcı illerde yaşanılan ve çalışılan ilçeler 'merkez' olarak geçmiştir.

2.2 Yorumlar ve Bulgular

Göç, neticesinde bireysel ve toplumsal sonuçları olan bir harekettir. Göç edenlerin, yani göçmenlerin, beraberlerinde getirdikleri kültürel dokuları olacaktır. Göçün nedenine ve oluş

şekline bağlı olarak sosyal hayata uyum sağlayabilmeleri ve ekonomik açıdan işgücüne katılabilmeleri, göç ettikleri yerin kültürel, sosyal ve ekonomik sistemlerine göre değişiklik gösterecektir. Türkiye, uzun yıllardır farklı nedenlerle dış göçlere maruz kalmıştır. Ancak, özellikle 2011 Mart ayında başlayan ve devamında şiddetlenen Suriye İç Savaşı nedeniyle sınır kapılarını açtığı ülkeden kısa sürede çok fazla göç almıştır. Her ne kadar, siyasi düzeyde insani zorluklar, coğrafi yakınlık, aynı din mensubu olma vb. nedenlerle hareket edilmiş de olsa, göçün artan hacmi neticesinde toplumsal etkileri farklı olmuştur. Örneğin, Tümtaş ve Ergun (2016) sosyo-kültürel farklılığın belirgin olduğu durumlarda toplum ve göçmenler arasında etkileşim ve uyumun zorlaştığını belirtmişlerdir.

Bu kapsamda, katılımcılara "Türkiye'ye yapılan göçlerin kültürel, ekonomik ve sosyal açıdan yaşamınızdaki etkileri nelerdir?" sorusu yöneltilmiş ve konuya ilişkin görüşlerini belirtmeleri istenmiştir. Katılımcıların çoğunluğu kültürel uyuşmazlık, adaptasyon sorunu, güvensizlik sorununun ortaya çıkması, ani beliren hayat pahalılığı ve iş bulmada güçlüklerle karşılaşılması ve işsizlik oranlarının artması gibi olumsuz olarak öne çıkan hususlara değinmiştir. Bursa, Nilüfer ilçesinden bir katılımcı "Göç ile gelen aileler kendi kültürlerini ortama yansıtmaktalar. Buldukları mahallenin oturmuş standart ve özelliklerini benimsemedikleri için yaşadığımız ortamda farklılıklarla karşılaşılıyor. Bu da bizim ve çocuklarımızın özgürlüklerini kısıtlıyor" diyerek, kültürel uyuşmazlığa işaret etmiştir. Buna karşın, bir katılımcı: "Türkiye'ye yapılan göçlerin kültürel ekonomik ve sosyal açıdan zenginlik ve çeşitlilik kattığını düşünüyorum. Ancak özel olarak tek bir millet tarafından yoğun göç olması tüm bu değerlendirmelerimi olumsuz etkilemektedir" şeklinde ifade etmiştir. Buradan, aslında göçlerin kültür mozaiği oluşturma potansiyeli taşıdığı, ama yaşanan durum neticesinde bir ülkeden gelen yoğun göç kitlesinin diğerleri arasında çok öne çıkması ve toplum tarafından daha fazla eleştirel yaklaşılmasına neden olduğu çıkarılabilir. Ekonomik açıdan yorumlara bakıldığında, bir katılımcının "Tüketime katkı sağladıkları ve ekonomik canlılık getirdikleri için olumlu etkilediğini düşünüyorum" ifadesine karşın,

başka bir katılımcı “Sığınmacıların düşük ücretle çalışmayı kabul etmesi, piyasada ücretlerin düşük olmasına sebep olmaktadır” demiştir. Burada göçmenlerin üretim-tüketim hızına ivme kazandırmasının toplum tarafından olumlu, ancak yapılan yasal düzenlemelerle de işgücüne katılarak rekabet ortamını sertleştirmelerinin toplum tarafından olumsuz şekilde değerlendirildiği çıkarılabilir. Apak (2014) yaptığı çalışmada Suriyeli göçmenlerin kayıt dışı istihdamına dikkat çekmiş ve göçmenlerin çoğunluğunun kendi ekonomik durumlarını, ülkelerine göre daha kötü durumda diye değerlendirdiğini yazmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Göçmenlerin kente adaptasyonu sürecinde, kentin mi onlara göre yoksa onların mı kente göre şekillendiğini düşünüyorsunuz?” sorusuyla, göçmenlerin sahip oldukları sosyo-kültürel dokuyu buldukları mekâna fiziksel olarak ne kadar yansıtıklarına ilişkin görüşler aranmıştır. 20 katılımcı kentin göçmenlere göre şekillendiğini belirtirken, 5 katılımcı her iki tarafın birbirinden etkilendiğini, 5 katılımcı ise göçmenlerin kentten etkilendiğini belirtmiştir. Görüşlerde göçmenlerin kalabalık olarak kümelenmesinin bu sürece etkisine dikkat çekilmiştir. Örneğin, bir katılımcı “Bana göre göç alan ülkenin toplumuyla kaynaşması gerekirken, sayıca fazla olmaları sebebiyle bu pek de mümkün olmuyor. Bazen, göç alan vatandaşların sayıca yoğunlaştığı semtlere gittiğimde kendi ülkemde değil başka bir yerdeymişim gibi hissettiğim oluyor” şeklinde ifade etmiştir bu durumu. Bir diğer katılımcı durumu kültür çatışması olarak değerlendirmiş, “Kentte var olan bir düzen var ve göçmenlerin gelmesiyle iki kültür birbirleri ile çarpışıyor. Bu çarpışmada ikisinin de birbirinden etkilenmemesi imkânsız. Göçmenler bir şekilde kentin kültürüne ayak uydururken, kent hayatı da ona alışıyor ve kabullenmek zorunda kalıyor” demiştir. Başka bir katılımcı kümelenmenin adaptasyonu engellediği görüşünü belirtmiş, “Göçmenler kente ayak uydurmak zorundular fakat sindirilmeden, yok olmadan kendi geleneklerini de devam ettirmeleri gerekir. Ülkemizdeki göçmenler topluluk halinde geldiği için baskın karakter olup, adaptasyon ve değişimi reddediyorlar” olarak ifade etmiştir. Yukarıdaki benzer görüşlerin İstanbul ve Bursa gibi daha yoğun göç almış kentlerden gelmiş olduğunu da belirtmek gerekiyor. Samsun’dan

bir katılımcı “Benim yaşadığım semtte onların kente göre şekillendiğini düşünüyorum. Fakat çoğunlukta oldukları yerlerde mekânlar onlara göre şekilleniyor” diyerek ‘kümelenme’ faktörünün altını çizmiştir. Ancak, bu kültürel çarpışmanın mekâna yansımından çıkan sonuç bazen ne yerel halkı ne de göçmenleri tatmin edebiliyor. Bir katılımcı bu konuyu dile getirmiştir: “Kent onlara göre şekilleniyor. Daha doğrusu şekillenmeye çalışıyor. Kentin kendi kültürü de bu şekilde yozlaşmaya başlıyor. Hiç kimse için aidiyet duygusu barındırmayan alanlar oluşmaya başlıyor. Bu da kentte yıllardır yaşayan insanlar için büyük bir sorun”.

“Yaşadığınız ilçeyi tercih etme sebepleriniz nelerdir?” sorusuna İstanbul’dan olan katılımcılar daha çok ‘ulaşım’ odaklı yanıt verirken, Bursa Nilüfer ilçesinden olan katılımcılar, kentin merkezindeki yoğun kalabalık ve göçü işaret ederek, kentin batı tarafında yer alan Nilüfer ilçesinin ‘daha planlı’ bir konut alanı olmasını, kültürel ve sosyal alanlarının daha gelişmiş olmasını neden olarak göstermişlerdir. Yalova, Samsun ve Ordu illerinde olan katılımcılar ise daha çok ‘sakinlik’, ‘yeşil alan’ vurgusu ile daha planlı kentsel alan varlığını neden olarak göstermişlerdir. Ancak fiziki nedenler dışında, ailevi nedenler (eşinin iş yerine yakınlık, çocuk için iyi bir çevre vb.) ve akraba yakınında olma durumunu da belirtenler olmuştur.

Katılımcılara yöneltilen “Yaşadığınız konut alanından memnun musunuz? Değilseniz sebebi nedir?” sorusuna katılımcıların 24’ü net şekilde memnun olduklarını ifade etmiştir. Memnun olmadıklarını belirtenler ise, komşuluk ilişkilerinin olmaması, otopark alanı yetersizliği, çocuklar için yeşil alan yetersizliği, etrafta açılan yeme-içme mekanlarından kaynaklı gürültü problemi vb. nedenleri dile getirmişlerdir. İstanbul Bahçelievler’den bir katılımcı şu sözlerle kendini ifade etmiştir: “Yeşil alan imkânım yok. Sessizlik ve huzur yok. Hep bir kent gürültüsü, korna sesleri, yüksek müzikli arabalar, minibüs korna sesleri... bunların hiçbiri günlük hayatımda talep ettiğim unsurlar değil”. Aynı katılımcı, yaşadığı ilçe ile çalıştığı ilçe olan Etiler arasında gözlemlediği sosyal farklılığı da “Toplu ulaşım araçlarını kullanırken muhatap olduğum kitle iş yeri semtim ile yaşadığım semt arasında ciddi derecede fark var”

şeklinde ifade etmiştir. Benzer şekilde Bursa Osmangazi ilçesinde yaşayan Nilüfer ilçesinde çalışan bir katılımcı da Osmangazi'yi "farklı bir semt" olarak nitelendirmiştir. Mutlu ve Varol (2014) Bursa özelinde yaptıkları çalışmada şehrin batısındaki Mudanya ve İzmir aksının üst-orta gelir grubu bireyler tarafından tercih edildiğini, şehrin doğusunda ve İstanbul yolu üzerindeki alanlarda ise plansız kentleşmenin hâkim olduğunu ve buna göre de gelir ve eğitim dağılımının daha farklı olduğunu ortaya koymuşlardır.

Kentlere olan göçün artması, kentlerin bunun sonucunda plansız genişlemesi, kent nüfusunun sosyo-kültürel ve ekonomik anlamda geniş bir yelpazeye yayılması ile ortaya çıkan 'kendini güvende hissetme' ihtiyacını karşılamak adına konut sektörü tarafından yoğun şekilde 'kapalı site' yerleşimleri inşa edilmiştir. Özellikle, bir önceki soruda şikâyet unsuru olarak verilen hususların bazıları, bu tip yerleşimlerin planlamasında düşünülen öğelerdir. Bu nedenle, "Apartmanda mı yoksa kapalı bir sitede mi yaşamayı tercih edersiniz? Neden?" sorusu yöneltilerek, katılımcıların bu tip yerleşimleri ne kadar ve neden tercih ettiği ya da edebileceği ortaya çıkarılmak istenmiştir. 20 katılımcı kapalı sitede ve 7 katılımcı apartmanda yaşamayı tercih ettiğini belirtmiştir. Kapalı sitede yaşamın tercih edilme nedenleri arasında güvenlik en çok vurgulanan neden iken, aktivite alanlarının olması ve site içi sağlanan hizmetler ikincil olarak belirtilmiştir. Bir katılımcı şu şekilde ifade etmiştir: "Sitede yaşamayı tercih ederim. Hem güvenlik açısından hem de site hizmetleri hayatımı kolaylaştırıyor". Apartmanda yaşamayı tercih eden katılımcılardan biri apartman içindeki komşuluk ilişkilerine işaret etmiş ve "Mahalle kültürü çok önemli ve yok olmaması gereken bir şey. İnsanın bunlardan kendini her gün başka şekillerde beslemesi çok kıymetli" diyerek sosyal hayatta insan ilişkilerinin önemine değinmiştir. Ayrıca, apartman tercihinde bulunanlar, kapalı sitelerdeki nüfus yoğunluğuna dikkat çekerek, apartmanlarda daha kontrollü bir nüfusun olduğuna işaret etmişlerdir. Buna karşın, bir katılımcı, kapalı site veya apartman tercihinin konum odaklı olacağını belirtmiş, iki katılımcı ise her ikisini de tercih etmediğini, güvenlik sağlandığı takdirde müstakil evde yaşamının idealleri olduğunu belirtmişlerdir. Akalın (2016) yaptığı çalışmada

örneklem aldığı kapalı site yerleşiminin tercih edilme nedeninin %51 oranında güvenlik olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Mutlu ve Varol (2017) Bursa ili özelinde yaptıkları çalışmada özellikle alışveriş merkezlerinin tercih edilme nedenleri arasında yakınlık faktörünün öne çıktığını bulmuş, bununla birlikte sosyo-ekonomik farklılıkların da bu tercihlerde etkili olabileceğini yazmıştır. Günümüzde tüketim olgusuna dahil olan her şeyde fazla arzın olması, kullanıcılara ulaşım faktöründen öte tercih edebilme imkânı vermektedir. Bu, giyim-gıda alışverişinden yeme-içme mekanlarına kadar yansımaktadır. Bu faaliyetleri sürdürdüğümüz sosyal mekanları da belli deneyimler ve gözlemler sonucunda tercih ederiz veya etmeyiz. "Sosyal ihtiyaçlarımızı karşıladığımız mekanları tercih etme öncelikleriniz nelerdir?" sorusu ile katılımcıların bu yöndeki görüş ve düşünceleri aranmıştır. Yakınlık, temizlik, kalite ve güvenlik başta gelen unsurlar olmuştur. Bunların yanında, bazı katılımcılar tarafından 'gelenlerin profili' de önemli olarak belirtilmiştir. Örneğin, bir katılımcı "Sigara ve alkol bulunan mekanlar sporcu kimliğime sağlığıma zarar verdiği için tercih etmem" derken, başka bir katılımcı "Bulunduğu yer, başörtülü insanlara göre olup olmadığı etkenlerine dikkat ederim" demiştir. Burada vurgulanmak istenen, kişinin kendisine 'uygun' bulunduğu, aidiyet beslediği mekanları tercih etmesidir. Bir katılımcı net şekilde bunu ifade etmiştir: "Yaşam biçimime sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan uygunluk derecesine göre (tercih ederim)".

Türkiye'deki iç göç, özellikle büyük kentlerde kümelenmelere yol açmıştır. Dernekler yoluyla oluşturulan hemşerilik faktörü bugün kentlerde en kolay okunan sonuçlardan biridir. Öksüz (2018) yaptığı çalışmada derneklerin kentleşme sürecinde bir ara kurum gibi çalıştığını, ilk gelen göçmenlerin belli yerleşim alanlarında ve iş kollarında kümelenildiğini yazmıştır. Bu amaçla, "Hemşerilik faktörü konut alanı seçiminde veya iş faaliyetlerinizde etkili mi?" sorusu katılımcılara yöneltilmiştir. Ancak, çalışma sonucunda, 18 katılımcı net şekilde etkili olmadığını belirtirken, 9 katılımcı kesinlikle etkili olduğunu ve 3 katılımcı ise kısmen etkili olduğunu belirtmiştir. Etkili olduğunu belirten bir katılımcı, güvenlik faktörüne vurgu yaparak,

“Kültür ve geleneğimizin benzerliği her açıdan avantaj sağlar. Güven verir” demiştir. Bir katılımcı ise hem iş hem de sosyal hayattaki etkisini vurgulamıştır: “Hemşerilik faktörü hem ticari hem de sosyal yaşamımızda oldukça etkili. Komşu ilişkileri çok daha rahat kurulabiliyor ve bu da sosyal yaşama olumlu yansıyor. Aynı zamanda ticari alanda da insanların birbirini destekleyip yardımlaşabilmesi de iş hayatını daha güçlü kılıyor”.

Gürallar (2009)’ın tanımına göre, “İster kapalı mekân ister kentsel açık alan olsun, kamusal mekân derken “erişilebilir” yani genel kullanıma izin veren yapı grupları ya da kentsel açık alanlar ifade edilmektedir”. Buradan da toplumun her kesiminden gelenlerin faydalanabildiği kentsel alanları gözümüzde canlandırabiliriz. “Kamusal alanlardan faydalanırken problem yaşıyor musunuz? Evet ise sebebi nedir?” sorusu ile katılımcıların görüşlerini paylaşmaları istenmiştir. Genel olarak bir problem yaşanmadığı cevabı gelmiş olup, bazı katılımcılar kamusal alan yetersizliğine vurgu yapmıştır. Bununla birlikte, bazı katılımcılar başkalarının ‘aşırı’ davranışlarının empati yoksunluğuna bağladığını belirtmiş, “İnsanların ben istedim böyle yaptım” şeklindeki davranışları rahatsız ediyor”, “Egosu olan insanlar bazen sorun yaratabiliyor”, ifadelerini kullanmışlardır. Önceki soruya referans vererek, “İnsanların kamusal alanları kendilerince Karadenizlilerin yeri, Diyarbakırlıların parkı vb. haline getirmesi hoş değil. Bu durum diğer kültürleri ötekileştirmek oluyor” kümelenmeye değinen bir katılımcı olmuştur. Bunlardan bağımsız olarak, cinsiyet faktörüne de değinen bir katılımcı olmuştur: “Yaşadığım bölgede bir kadın olarak kamusal alanları rahat kullanamıyorum. Bulduğum bölgenin kültürel yapısı kadının kamusal alanda var olmasına henüz adapte olamadı. Her ne kadar bu algı yıkılmaya çalışılsa bile rahatsız edici bakışlara maruz kaldığından bu pek mümkün olamıyor”.

“Ticari ilişkide bulunduğunuz kişilerin ekonomik ve sosyal durumu sizin için önemli midir?” sorusuna katılımcıların çoğunluğu önemli olduğu cevabını vermiştir. Bu cevabı veren katılımcılardan bir kısmı ekonomik durumdan daha çok sosyal ve kültürel duruma önem verdiğini açıklamıştır. Örneğin, bir katılımcı görüşünü şu şekilde ifade etmiştir:

“Kişilerin ekonomik durumlarından ziyade sosyal durumları ve eğitim düzeyleri kişiliklerini ve bakış açılarını değiştiriyor. İletişim kurmakta ve iş ahlakı adına bu tarz kavramların önemli olduğunu düşünüyorum”. Ekonomik duruma daha çok önem verenlerden olan bir katılımcı da şu şekilde demiştir: “Ticaret yaptığımız insanların maddi durumunun iyi olması, sağlıklı bir sosyal yaşamı olması ticareti daha güvenilir kılıyor”. Buradan anlaşılan, bireyin maddi ilişki için de olsa seçebilme imkânı olduğunda, kendi değerlendirmelerine göre uygun buldukları ile ekonomik anlamda bir bağlantıya geçtiğidir. “Çocuğunuz var ise veya olsaydı okul seçiminde etkili olan faktörler neler olurdu?” sorusuna eğitim kalitesi, sosyal imkanları (hobi ve yabancı dil kazandırması) ve ulaşım kolaylığı odaklı yanıt vermişlerdir. Bir katılımcı deprem riskine işaret ederek ‘Binanın güvenliği’ unsurunu belirtmiştir. Özellikle belirtilen bir diğer unsur ise alışlagelmişin dışında okulun sınav başarısından öte çocuğa ‘Kendini her alanda geliştirebileceği’, ‘Uluslararası platformda kariyer inşa edebileceği’ bir ortam sunması olmuştur. Bazı katılımcılar dünya görüşü faktörüne ‘Muhafazakâr yapılı olmaması (eğitimin)’, ‘Türk kültürünü benimseyeceği’, ‘Milliyetçiliğe önem vermesi’ ve ‘Toplum bilinci kazandırması’ ifadeleri ile işaret etmişlerdir. Katılımcılardan ikisi, diğer velilerin ‘kalitesi’ unsurunu işaret etmiştir. Buradan ekonomik durum, kültürel birikim, sosyal statü vb. ‘kalite’yi besleyen kavramlar olarak anlaşılabilir. Bakıoğlu ve Bahçeci (2010) çalışmalarında veliler için diğer velilerin sosyo-ekonomik düzeylerinin yüksek olmasının önemli olduğu sonucunu çıkarmış ve bunun nedeninin de “...çocuklarının onları örnek almasının ve bilinçli ailelerin çocukları ile arkadaşlık kurmalarının” olduğunu yazmışlardır.

Burada ortaya çıkan önemli bir konu subjektif (algılanan) sosyal statü değerlendirmesidir. Yani, kişinin kendinin ait olduğunu düşündüğü ve başkalarını kendi kriterlerine göre değerlendirdiğinde ait olduğunu düşündüğü sınıflandırma yaklaşımıdır. Bu alandaki çalışmalar, başta eğitim düzeyi, gelir seviyesi ve mesleki saygınlık unsurlarının bu algıyı oluşturmadaki ana üç unsur olduğunu ortaya koymaktadır. Şahin ve Nasır (2019) 1000’e yakın kişiyle yaptıkları çalışmada özellikle eğitim ve meslek durumunun birbiri ile

ilişkinin olduğunu, buna karşın gelir durumunun sübjektif sosyal statü ile daha çok ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Ancak, ülkelerin farklı dinamiklerine göre bu unsurlar farklı ağırlıklar kazanabilir. Örneğin, Amerika’da yapılan bir çalışmada katılımcıların kendilerini beş farklı sosyal statü sınıfında tanımlamalarını istemiştir. Yalnızca %3’ü kendini üst-sınıf olarak tanımlamış, %15’i üst-orta sınıf, %43’ü orta sınıf, %30’u işçi sınıfı ve %8’i alt sınıf olarak tanımlamıştır. Burada öne çıkan unsur ise eğitim düzeyi olmuştur. Üniversite eğitimi almış olanların kendilerini işçi sınıfını atlayarak doğrudan orta veya üst-orta sınıf olarak tanımladıkları görülmüştür (Bird ve Newport, 2017).

Objektif veya sübjektif sosyal statü, toplumdaki sosyal ayrışmayı görmemizi ve kodlamamızı sağlayan bir yaklaşımdır diyebiliriz. Sosyal ayrışmanın mekânsal yansımalarını ise yine ülke ve bölge farklılıklarına göre değerlendirebiliriz. Örneğin, Thomas ve diğerleri (2018) yaptıkları çalışmada sosyal statü ve sosyal ayrışmayı, konut edinme adaletsizliği konusu özelinde Amerika’da çalışmışlardır. Bulgularına göre, orta sınıf mensubu siyahlarla beyazlar arasındaki kaliteli konut edinme farkının, alt sınıf siyahlar ve beyazlar arasındaki farktan daha yüksek olduğunu, bu anlamdaki sosyal ayrışmanın metropoliten alanlarda daha fazla olduğunu, orta sınıf mensubu siyahların yüksek düzeyde gelir sahibi olmasının, eğitim almış olmasının ve mesleki itibar sahibi olmasının kaliteli konut edinme önündeki engelleri kaldırmak için yeterli olmadığını ortaya çıkarmışlardır. Buradan aslında sosyal ayrışmanın gözlemlenen ve günlük hayatta yaşananlardan daha katı olduğunu çıkarabiliriz.

Yukarıda bahsedildiği gibi, sosyal ayrışmanın en çok gözlemlendiği kentler sadece fiziksel bir oluşum değildir. Sembolik anlamı da vardır. Tarihte siyasal mücadeleler hep kentlerde sürdürülmüştür. Kent ile siyaset arasındaki ilişki bu nedenle öncüdür. Ve belli bir siyaset temelinde planlanabilir ve yeniden düzene sokulabilir (Akın, 2017). Yaşadığımız sürece siyaset var olacak ve kentler fiziksel şartların ötesindeki etkenler nedeniyle değişecek ve değiştirilecektir. “Yerel yönetimlerin ideolojik yapısının kentlere olumlu veya olumsuz yansıdığını düşünüyor musunuz?” sorusu ile

katılımcıların siyasi akım değişimlerinin kentsel mekâna yansımaları konusundaki görüşleri aranmıştır. Katılımcıların 25’i net şekilde evet yanıtını vermiştir. Bu katılımcılardan biri, bunun etkisinin uyum konusuna etkisini nasıl hissettiğini “Kentin ideolojik yapısına göre, kentte yer alan ilçelerin ideolojik yapısı uyum olmadığı takdirde o ilçenin önceliklerinin etkilendiğini düşünüyorum. Bu da yaşayan nüfusun yaşamlarında zorluklar meydana getirebiliyor” şeklinde belirtmiştir. Bir diğer katılımcı ise, İstanbul özelinde kent tek tipleşmeye yönlendirdiğini ifade etmiştir: “Yeşilin korunmadığı, geri dönüşümün ilke olmadığı, kamusal alanın tektipleştirildiği, kitlelerin izole olmaya başladığı bir kent oluyor İstanbul. Kültürel mozaikini kaybediyor, sadece tarihi mekanlarda bunu koruyabiliyor. Bu nedenle yönetimlerin ideolojik yapısının kent yapısını etkilememesi mümkün değil”. Burada ideoloji siyasi veya dini olsun, bir yönelim ifade etmektedir. Literatüre bakıldığında toplumların dönüşmesinde kentlerin sonuç olarak ortaya çıktığı görüşü mevcuttur. Özellikle modernleşme ile sanayi toplumu – çalışan toplum – ön plana çıkmış, konut adaları, toplu konut alanları bu şekilde artan nüfusa karşılık verebilmek için ortaya çıkmıştır. Benzer şekilde ofis ortamına taşınan ‘üretim’ şekli, zaman içinde prestij göstergesi kabul edilen gökdelenleri ortaya çıkarmış, kent içinde gökdelen alanları ortaya çıkmış (İstanbul, Maslak gibi) veya kent dışında odak noktaları (Paris ve Napoli gibi) oluşturulmuştur. Akın (2017), bunu Batı Avrupa’da yaşanan modernleşme süreci ile ilişkilendirmiştir. Modernleşme ile artık kentin merkezinde kiliseler değil fabrikalar yer almıştır. Ulus devletlerin yükselişiyle sanayide üretim odak noktası olmuştur. Buna ek olarak da bu süreçte işçi sınıfı odaklı, üretimde yer almayı önceleyen, kent içinde yer almaya başlayan işçi konutları ve devamında gelişen tüketim çarkı aslında günümüzdeki toplumu ortaya çıkarmıştır. Bu anlamda toplum-kent arasındaki ilişkide toplumun genel kitlesi ve erk sağladığı yönetim kitlesiyle aslında kente yön verdiği açıktır.

3. SONUÇ VE TARTIŞMA

Yapılan çalışmada 30 katılımcıya yöneltilen 11 açık uçlu soru ile kentsel mekânda sosyo-kültürel ve ekonomik ayrışmaya ilişkin bireylerin düşünceleri ve gözlemleri

araştırılmıştır. Özellikle, göçmenlerin kente uyumu konusunda eksiklikler olduğu, uyum sağlama sürecinin uyumsuzlukla sonuçlandığı ve bunun neticesinde kent içinde kendilerine ait alt bölgeler yarattığı ve kentin bu şekilde göçmenlere göre değiştiği gözlemleri dile getirilmiştir. Toplumun kendi içindeki ayrışmanın ise daha çok ekonomik ve kültürel farklılıklardan kaynaklandığı, bununla birlikte hemşerilik faktörünün ve akrabalıkların mekânsal tercihlerde önemli rol oynadığı ortaya çıkmıştır. Yaşam alanı tercihi olarak kapalı site yerleşimleri bu çalışmada da ön plana çıkmıştır. Ancak, farklı olarak apartmanda yaşamının, ‘kontrol edilebilir’ nüfusu nedeniyle daha kolay komşuluk ilişkileri sağladığı dile getirilmiştir. Buradan hareketle, kapalı site yerleşimindeki nüfusun ‘kontrol edilemeyen’ olarak kabul edildiğini ve dolayısıyla beraberinde daha az veya hiç komşuluk ilişkisi getirmesi gibi bir sosyal ilişki eksikliğinin olduğunu belirtmek mümkündür. Kapalı site yerleşimlerinde güvenlik olgusunun kullanıcı tercihleri arasında ilk geldiği literatürde genel kabul görmüş bir olgudur. Bu çalışmada da benzer bir sonuç çıkmıştır. Kamusal alan kullanımı ile ilgili olarak ise güven ya da güvensizlik konusu dile getirilmemiş, ancak bazı bireylerin ‘aşırı’ davranışlarda bulunmasının rahatsız ediciliği dile getirilmiştir. Bir katılımcı cinsiyet faktörünü dile getirmiştir. Ayrıca, ekonomik durumun iyi olmasının hem ticari hem de sosyal ilişkilerde önemli olduğu, eğitim seviyesi ve dolayısıyla meslek sahibi olmanın ‘kalite’ ve ‘itibar’ kavramlarını beslediği ortaya çıkmıştır. Burada subjektif sosyal statü kavramına değinmek gerekmiştir. Son olarak, yerel yönetimlerin (siyasi veya dini) ideolojisinin kente etkisinin olduğu ortak şekilde dile getirilmiştir.

Çalışma sınırlı örnekleme ile literatüre güncel bir katkı sağlamış olup, farklı noktalardan sosyal, kültürel ve ekonomik ayrışmanın neden olduğu ve nasıl gözlemlendiğini ortaya çıkarmıştır. Daha fazla sayıda katılımcı ile temsil sağlanarak ve il odaklı şekilde yürütülecek diğer çalışmalar ile sonuçlar daha detaylı şekilde neden-sonuç ilişkisi içinde irdelenebilir.

TEŞEKKÜR

2018-2019 Bahar Dönemi’nde Bursa Teknik Üniversitesi Kentsel Tasarım Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı altında yazar tarafından

açılan Bölünmüş Kentler ve Mimarlık dersi kapsamında, dersi alan yüksek lisans öğrencileri Tuğbanur Hekimoğlu ve Elit Altun’a yürütmüş oldukları anket çalışması nedeniyle teşekkürlerimi sunarım.

KAYNAKLAR

- Akalın, M (2016) Mekânsal ayrışmanın bir yeni biçimi olarak kapalı/kapılı siteler: Akkent konutları örneği. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl 9 (2), 923-956.
- Akın, M. H. (2017). Siyasetin mekanı kent. Kent Sosyolojisi, ed. Köksal Alver. Çizgi Kitabevi. 327-341.
- Apak, H. (2014). Suriyeli göçmenlerin kente uyumları: Mardin örneği. Mukaddime, 5(2), 53-70.
- Bakıoğlu, A. ve Bahçeci, M. (2010). Velilerin okul imajına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 31, 25 – 55.
- Bird, R. ve Newport, F. (2017). What Determines How Americans Perceive Their Social Class? URL: <https://news.gallup.com/opinion/polling-matters/204497/determines-americans-perceive-social-class.aspx>
- Gürallar, N. (2009) Kamu - Kamusal Alan - Kamu Yapıları - Kamusal Mekân: Modernite Öncesi ve Sonrası için Bir Terminoloji Tartışması. Mimarlık, 350 Kasım-Aralık. URL: <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=364&RecID=2230#>
- Gürlek, M. ve Tuna, M. (2019). Sosyal Kimlik Teorisi Açısından Örgütsel Özdeşleşmenin Teorik Temelleri. Yönetim, Ekonomi ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi, 2(3), s: 39-48. DOI:10.29226/TR1001.2018.35
- Harunoğulları, M. ve Cengiz, D. (2016). Suriyeli Göçmenlerin Mekânsal Analizi: Hatay (Antakya) Örneği. URL: http://tucaum.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/280/2016/05/sem8_31.pdf
- Işık, Ş. (2005). Türkiye’de Kentleşme Hareketleri ve Kentleşme Modelleri. Ege Coğrafya Dergisi, Aegean Geographical Journal, 14,57-71.
- Lordoğlu, K. (2015). Türkiye’ye Yönelen Düzensiz Göç ve İşgücü Piyasalarına Bazı Yansımalar. Çalışma ve Toplum, 2015 (1), 29-44.
- Maslow, A. B. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370–396. <https://doi.org/10.1037/h0054346>
- Mutlu, E. ve Varol, Ç. (2017). Sosyo-Ekonomik Farklılaşma ve Mekânsal Ayrışma: Bursa

- Metropolitan Alanı Analizi. MEGARON, 12(1), 87-105. DOI: 10.5505/megaron.2016.04695.
- Öksüz, M. (2018) “Buralarda yabancı yok”: Hemşehri derneklerinin kentleşme üzerine etkisi, Ankara'daki Oflular örneği. Türk Coğrafya Dergisi, 70, 87-98. DOI: 19.17211/tcd.369212.
- Özen, Y. ve Gül, A. (2007). Sosyal ve Eğitim Birimleri Araştırmalarında Evren Örneklem Sorunu. Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, 15:394-422. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/31569>
- Özgür, E. F. (2013). Barınma, Tüketim ve Yatırım Üçgeninde Konut ve Planlama. Mimar.ist Dergisi, 2013 (1), 46-52.
- Sahin, O., Nasir, S. (2019). Objektif ve sübjektif sosyal statü arasındaki ilişkinin incelenmesi. Journal of Economy Culture and Society, 59, 143-156. <https://doi.org/10.26650/JECS2018-0013>
- T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Çalışma Hayatı İstatistikleri, Yabancılara Çalışma İzni (2017). <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/3372/yabanciizin2017.pdf>
- Thomas, M. E. ve diğerleri (2018). Separate and Unequal: The Impact of Socioeconomic Status, Segregation, and the Great Recession on Racial Disparities in Housing Values. Sociology of Race and Ethnicity, Vol. 4(2), 229–244. <https://doi.org/10.1177/2332649217711457>
- Tunca, H. Ö. ve Karadağ, A. (2018). Suriye'den Türkiye'ye göç: tehditler ve fırsatlar. Kara Harp Okulu Bilim Dergisi Science Journal of Turkish Military Academy. Aralık, 28(2), 47-68.
- Tümtaş, M. S. ve Ergun, C. (2016). Göçün toplumsal ve mekânsal yapı üzerindeki etkileri. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 21(4), 1347-1359.
- Yıkılmış Salman, M. (2020). Nitel Araştırmalarda E-Görüşme Tekniği. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 22:1 s:183-197.